

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Проаналізовано еволюцію бухгалтерського обліку у історичному контексті. Встановлено взаємозв'язки між суспільним поступом та потребою у спеціальних облікових знаннях.

Ключові слова: періодизація бухгалтерського обліку, розвиток бухгалтерського обліку, еволюція бухгалтерського обліку, етап розвитку обліку

The evolution of the bookkeepers' calculation in the historical context has been analyzed. The connections between the social development and the need in the special calculation knowledge have been set.

Keywords: division into periods of record-keeping, development of record-keeping, evolution of record-keeping, stage of development of account.

Проаналізована еволюція бухгалтерського учета в историческом контексте. Установлены взаимосвязи между общественным продвижением и потребностью в специальных учетных знаниях.

Ключевые слова: периодизация бухгалтерского учета, развитие бухгалтерского учета, эволюция бухгалтерского учета, этап развития учета

Постановка проблеми. Історія зародження та розвитку бухгалтерського обліку еволюційно складний процес, що повинен широкоформатно досліджуватися з метою вивчення закономірностей та динамки перетворення практичної діяльності в систему наукових знань, встановлення змін загальних категорій, концепцій, методів, проведення ретроспективного аналізу з детальним вивченням сильних і слабких сторін трансформаційних подій та перенесенням досвіду минулого у сучасність. Проте, акцентуючи значну увагу на науковому забезпеченні розвитку обліку в умовах глобалізації, сучасні дослідники досить часто ігнорують “ретро вплив” на подібні процеси, забуваючи істину, про те, що історія змушена повторюватися, бо ніхто її не слухає .

Аналізуючи напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених з питань досліджень розвитку та становлення бухгалтерського обліку - Я.В. Соколова, Ч.К.Чумаченка, М.С.Пушкаря, Дж. Чербоні Ф.В. Єзерського, А.П. Руданського, Д.Б. Стернінсона, Н.Стекі та інших – сьогодні не можна однозначно виділити певну часову чи просторову ознаку за якою єдино точно вдалося б періодизувати

еволюцію облікової науки. Проте, очевидно і логічно, що розвитку бухгалтерського обліку сприяли прогрес, стабільність та більш повна реалізація суспільних потреб.

Мета статті. Враховуючи, що становлення обліку – це діалектичний, поступовий процес, завданням якого є забезпечення прийняття умов послідовного, безперервного, раціонального і успішного виконання функцій бухгалтерського обліку, то метою даної статті є визначення впливу суспільного поступу на розвиток облікової думки, його періодизацію та формування спеціальної облікової інформації для управлінських потреб користувача.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Я.В. Соколов періодизація розвитку найчастіше необхідна для більш точного та злагоженого висловлення думки щодо подій, що історично слалися та дали поштовх розвитку бухгалтерському обліку, аналізу та контролю [2;с.11] Проте, зважаючи на незмінність минулого, не існує єдиного підходу до часового поділу еволюційного розвитку обліку, а відповідно і чітко сформованих факторів впливу на даний процес.

Велика кількість дослідників, зокрема, Дж. Чербоні Ф.В. Єзерський, здійснюючи періодизацію розвитку обліку, акцентують увагу на максимізації точності облікових записів, при цьому виділяють етапи стародавнього світу, комерційної, подвійної і наукової бухгалтерії (Дж. Червоні) та рахунковий, рахунковий борговий, простий, подвійний італійський, англійський, поєднаний подвійний та англійський, а крім того потрійний спосіб ведення обліку (Ф.В. Єзерський). Ф.Є. Єзерський, перетворивши точність записів на самоціль, знехтував покликання бухгалтерії задовольняти інформаційні господарчі потреби.

Максимізацію точності економічної інформації взяв за основу періодизації і К. Лейнер, виділивши механічний етап розвитку, формальний та адаптивний. Важливим є те, що припускаючи існування подвійного запису, науковці вказували на зростання ваги контролю реєстрації фактів господарського життя.

Дещо фетишизував подвійний запис А. П. Руданський, який виділяв два етапи розвитку бухгалтерського обліку – статистичний та бухгалтерський, а подвійну бухгалтерію вважав єдиною можливою та виправдовуючою.

Д. Б. Стернінсон виділяв п'ять етапів еволюції обліку: інвентарно – натуральний, інвентарно – грошовий, розрахунковий, проста бухгалтерія та балансовий облік.

Розвиток бухгалтерського обліку із потребою здійснення контролю зв'язав М. В. Глаутьер, який вказав на фактори впливу держави та суспільства.

Н. Стекі класифікував еволюцію обліку за ознакою змін форми організації суспільства – докапіталістичний період, капіталістичний, розвинутого капіталізму. Така періодизація наскрізь проникнута духом марксистського підходу, який підтримували Д. Р. Едвардс, В. Зомбарт, Н. Стасей [2;с.13- 23]

Вітчизняні науковці (Ч.К.Чумаченко, Я.В.Соколов, М.С.Пушкар) підходять до періодизації розвитку бухгалтерського обліку всесторонньо, при цьому, оцінюючи характер облікових носіїв, типи облікових реєстрів, види облікової техніки, організаційну структуру суб'єкта господарювання, мету та методологію обліку, склад рахунків та форми рахівництва, галузі народного господарства і зміну наукових доктрин [1с.7-10]

Неможливість встановлення однозначної пріоритетності чи найбільш максимальної точності того чи іншого підходу до періодизації зумовлена неоднозначністю трактування таких подій їх авторами та епох, у яких вони здійснювалися. Кожен наступний рівень розвитку суспільства породжував нові ознаки поділу часу, висував складніші вимоги до інформаційного забезпечення, що часто тісно перепліталися із існуючою ідеологією.

Важливим при здійсненні періодизації залишається протистояння теорії та практики, адже часто науку бухгалтерського обліку представляють як буксир, що тягне вантаж практичного досвіду. Таке неоднозначне твердження вказує на необхідність врахування ролей і практики, і науки, які є важливим доповненням – рівноцінними частинами - одного цілого.

Керуючись ознакою відношення до визнання необхідності наукового обґрунтування практичних напрацювань суспільства, можна виділити ще один підхід до періодизації розвитку бухгалтерського обліку, що полягає, встановлення закономірностей та залежностей між подіями та моментами їх реєстрації, теоретичного їх обґрунтування, зрощення теорії і практики обліку.

Людина – рушій суспільної еволюції, а відтак і історичного розвитку бухгалтерського обліку. Усвідомлення потреби у спеціальних облікових знаннях, що із розвитком економічної системи зростають та ускладнюються, здійснює поступальний поштовх, який

підносить облік на якісно новий етап розвитку, породжуючи наступну періодизацію (див. рис.1)

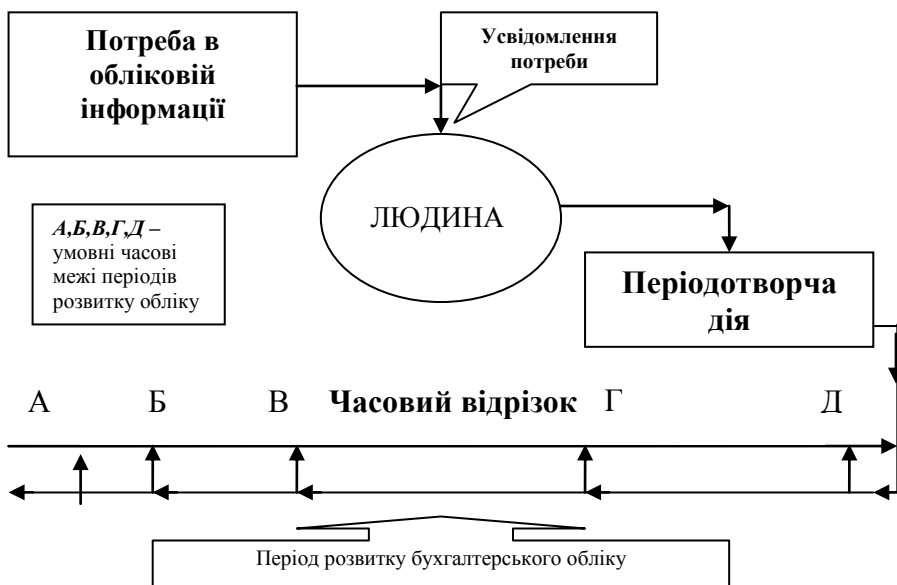

Рис.1 Загальна схема формування періодизації розвитку обліку

Варто зауважити, що розвиток бухгалтерського обліку не можна розглядати незалежно від поступу інших наук - економіки, аналізу, контролю, математики, статистики, права та ін., бо найменший прогрес будь – якої із них, воліче за собою ланцюг змін в обліку, адже ніколи однозначно не можна сказати, для прикладу, де завершується облік, а починається контроль і т. д (див рис. 2).

Висновки Широкоформатний підхід до періодизації обліку, а, відповідно, і зосередження уваги на напрацюваннях певного часу дає можливість отримання найкращого досвіду епох, його оптимізації та удосконалення, а як результат, закладення сучасного теоретичного і практичного підґрунтя для розвитку обліку, аналізу та контролю у сучасний час. Нехтування минулого досвіду, який у собі поєднує і досягнення і помилки цілих століть, створює ситуацію інформаційного вакууму, який виключає розвиток бухгалтерського обліку. Суспільний поступ вимагає постійного прогресу облікової думки, який можливий лише за умов ретроспективного, перспективного та реального усвідомлення подій та фактів

«Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 6 (24). Ч. 1. – 2009
 господарського життя суб'єктів, їх аналізу і синтезу заради науки та практики.

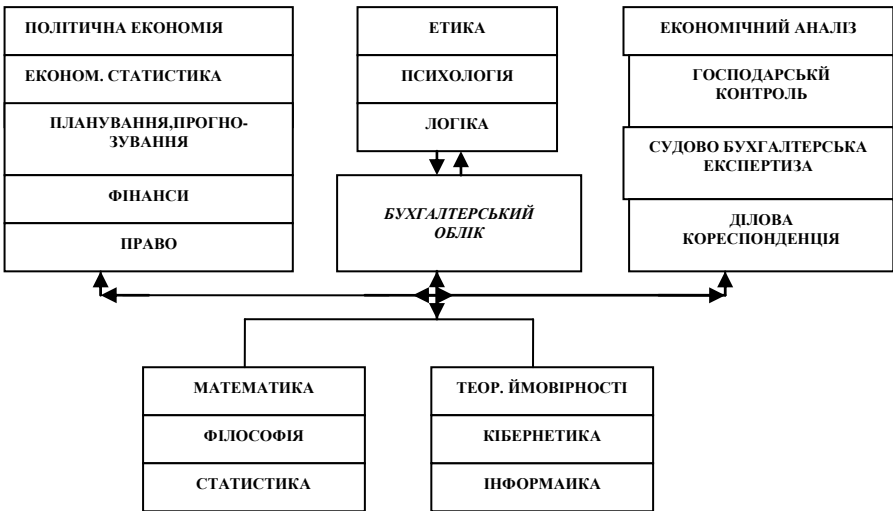

Рис. 2 Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками

Список використаних джерел:

1. Пушкар М.С. Гавришко Н.В., Романів Р.В. Історія обліку та контролю господарської діяльності. Навч. посібник. – Тернопіль: Карт – Бланк, 2003. – 223с.
2. Соколов Я .В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учен.пособие для вузов. – М.: Аудит, ЮНИТИ,1996. – 683с.